

Kitap Tanıtımı/Book Review

**Haşim Şahin, Dervişler ve Sufi Çevreler, Klasik Çağ
Osmanlı Toplumunda Tasavvufi Şahsiyetler, Alfa
Yayınları, İstanbul, 2022**

Ömer Gezer*

(ORCID: 0000-0002-1820-1885)

Makale Gönderim Tarihi

10.01.2023

Makale Kabul Tarihi

09.03.2023

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Gezer, Ö., "Kitap Tanıtımı/Book Review: Haşim Şahin, Dervişler ve Sufi Çevreler Klasik Çağ Osmanlı Toplumunda Tasavvufi Şahsiyetler, Alfa Yayınları, İstanbul, 2022", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8/1 (Mart 2023): 1112-1115.

APA: Gezer, Ö. (2023). Kitap Tanıtımı/Book Review: Haşim Şahin, Dervişler ve Sufi Çevreler Klasik Çağ Osmanlı Toplumunda Tasavvufi Şahsiyetler, Alfa Yayınları, İstanbul, 2022. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 1112-1115.

Tanıtılacak bu eser Haşim Şahin tarafından kaleme alınmıştır. Kısaca yazar tanıtıldıktan sonra eserin içeriğine değinilecektir. Yazar Haşim Şahin 1978 yılında Boluda doğmuştur. Üniversiteyi Eskişehir'de okumuş Sakarya Üniversitesinde Yüksek lisansını yapmış Marmara Üniversitesinde Doktorasını tamamlamıştır. 2001-2008 yılları arasında Marmara Üniversitesinde, 2008-2022 yılları arasında ise Sakarya üniversitesinde görev yapmıştır. 2012 yılında Doçent,2018 yılında Profesör olmuştur. Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesinin yanı sıra Fatih Sultan

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye, o.gezer23@hotmail.com.

MA Candidate, Hitit University, Institute of Social Sciences, Main Discipline of History, Republic of Türkiye.

Mehmet Vakıf Üniversitesinde ve Milli Savunma Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak görev yapmıştır.

Yazarın Akademik ve Popüler Dergilerde, Kolektif eserlerde makaleleri, Türkiye’de ve İran’da yayımlanan İslam Ansiklopedilerinde tasavvuf tarihi üzerine maddeleri bulunmaktadır. Yazar Türklerin İslamlaşma süreci, Selçuklu Kültür Tarihi, Din-Devlet ilişkileri, Osmanlı Sufiliği, Bektaşilik ve Alevilik Tarihi, Orta Asya ve Selçuklu beslenme kültürü, Seyahat tarihi konuları üzerine araştırmalarını sürdürmektedir. Atlas Tarih, Lacivert, Muhit, Aktüel Tarih ve Aktüel Arkeoloji’de yazmaktadır. Yazarın Eserleri: Orta Zamanın Türkleri, Arı Kovanına çomak sokmak: Ahmet Yaşar Ocak kitabı, Anadolu Beylikleri El kitabı Dervişler, Fakihler, Gaziler, Adalet Dürüstlük ve Bereketin temsilcisi Ahiler isimlerini taşıyan kitaplardır.

Tanıtımını yapılan bu eserin içeriği şu şekilde düzenlenmiştir: Sunuş, Birinci Ayrım: Literatür, Mekanıbnameler ve Vilayetnameler; Tarih kaynağı olarak Evliya Menakıbnameleri (13. sayfa) Bilinen ilk Osmanlı menakıbnamesinin Müellifi Yahşi Fakih(55. sayfa) Vilayetname-i Sultan Şecaeddin’in Tarih kaynağı olarak değeri(62. sayfa) İkinci ayırimda:Dervişler ve Sufi Çevreler bu bölümde: Selçuklu ve erken Osmanlı döneminde Vefai Tarikatı (79. sayfa) Seyyid Ali Sultan (104. sayfa) Bayramiye Tarikatının Serçeşmesi: Somuncu Baba (116. sayfa) Hacı Bayram-ı Velinin Halifesi Emir Sikkini ve Bayrami Melamiliğin oluşum süreci (143. sayfa) 15. Yüzyılda Gelibolu’da Dinsel Hayat ve Sufiler (157. sayfa) Otman Baba (196. sayfa) Piri Baba (207. sayfa) şeklinde bölümlere ayrılmıştır. Yazar bu bölümleri alt başlıklar altında oluşturularak okuyucuya detaylı bilgiler vermiştir. Eserin Birinci bölümde: Evliya menakıbnamelerinden ve ilk Menakıpname yazarı olan Yahşi Fakihten bahsedilmiştir. Ayrıca sultan Şücaeddin’in tarihi kaynak olarak değeri ele alınmıştır. İkinci bölümde Selçuklu ve erken Osmanlı döneminde vefai tarikatından, Bayramiye tarikatından ve onun en önemli temsilcisi Somuncu Babadan Emir Sikkini’den bahsedilmiştir. Melamiliğin oluşum süreçlerini ele alan yazar 15. yüzyılda Gelibolu’daki dinsel hayat ve sufilerden, Otman baba, piri babadan bahsetmiştir. Vefailik ve Zeynilğin temsilcisi Seyyid velayet ve Koyun baba’ya değinilmiş olup Osmanlı klasik çağında Nakşibendîlik tarikatı Eyüp baba ve Haydar en Nakşibendî örneği ele alınmıştır. 16. Yüzyılda Beşiktaşlı

Yahya Efendiden ve bir Osmanlı Bürokrati olan LA'LİZADE Abdalbaki efendiden bahsedilmiştir. Kitap kaynakça ve dizin ile son bulmuştur.

Zazar bu eserinde Dervişlerin ve sufi çevrelerin hayatlarına, dini görüşlerine yer vererek ele alınan dönemlerin aydınlatılmasına katkı sağlamıştır. Eser bu alanda çalışma yapmak isteyenlere ışık tutacak nitelikte kapsamlı bir şekilde oluşturulmuştur. Eserin sonunda verilen kaynakça bilgisinden alanla ilgili kaynaklara ulaşabilmekteyiz. Bu zengin kaynak çeşitliliği konuya ilgi duyanlara rehber olacak niteliktedir. Bu anlamda zengin bir kaynak çeşitliliği sunulmuştur. Eserin okuyucuya sağlamış olduğu katkı ise Türk –İslam toplumunda önemli bir yere sahip olan Tarikatlar ve bazı önemli şahsiyetlerin (Dervişler, Mutasavvıflar ve Sufiler) hayatlarına dair bilgiler elde edebilmeleridir. Türk–İslam toplumunda yer alan ve etkili olan Tarikatlar: Vefailik, Bayramilik, Melamilik, Bektaşilik, Nakşibendilik şeklinde sıralanmıştır. Bu Tarikatların Osmanlı toplumundaki yeri ve önemi, etki alanı geniş alanlara yayılabilen gücü ve halk üzerindeki etkisi sanıldığından daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Tarikatlar bu güç sayesinde en tepeden toplumun en alt kesimlerine kadar yayılma imkânı bulabilmişlerdir. Bayramiye Tarikatının, Halvetilik ve Nakşibendiliği Ahi gelenekleriyle yeniden teşkilatlandırması; Çiftçi, Esnaf gibi orta sınıf halk tabakasında kabul görmesi yayılma alanlarını göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Tarikatların ilim, irşat ve tebliğ görevlerinin dışında halkın içinde ve yönetici zümrelerin yanında yer alarak toplumun siyasi, sosyal ve ekonomik yapısını şekillendirme yönünde etkili bir yapılanma oldukları dikkat çekici özelliklerindedir. Sayın Haşimin sade ve akıcı üslubu, Tarikatların devletlerin oluşumuna yaptığı katkıyı daha iyi anlaşılır kılmaktadır. Türk-İslam Devletlerinin kurulup şekillenmesinde Tarikatların rolü bilinenden fazla etkili olduğu görülmektedir. Moğol istilasıyla Anadoluya gelen Dervişlerin ve sufilerin oluşturdukları tasavvufi motifleri Mimariden Eğitime, Sosyal Hayattan Siyasete, Sanattan Edebiyata birçok alanda görmekteyiz. Osmanlı devletinin kuruluşundan yıkılışına kadar hemen her dönemde tarikatların varlığından söz edebilmektedir. Osman Gazinin Etrafında Şeyh Edebalı'nın, Orhan Gazinin etrafında Geyikli babanın, Yıldırım Beyazıt döneminde Emir Sultanın; Fatih döneminde Otman baba ve Akşemseddinin, Kanuni döneminde Yahya Efendinin görülmesi dikkat çekicidir

Eserin genel kapsamından anlaşıldığı üzere Dervişler ve bazı Sufi çevreler kendi kabuğuna çekilip sadece ilim ve irşat öğretmekle meşgul olmamışlar, Aynı zamanda varlıklarını koruyabilmek öğretilerini yayabilmek için hükümdar ve yönetici zümrelerin yakın çevresinde yer almaya özen göstermişlerdir. Bu sayede varlıklarını uzun süre sürdürebilmişlerdir. Bu Eser bütüncül bir yaklaşımla ele alınıp, Eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak: Haşim Şahin Bu eserinde Selçuklu devletinden başlamak üzere Osmanlı devletinin kuruluş yükselme duraklama ve dağılma dönemleri içerisinde yaşayan topluma bir şekilde tesiri olan mutasavvıfları, sufileri ve Dervişleri okuyucuya tanıtmıştır. Dervişler ve Sufiler, Orta Asyadan Anadolu'ya ve buradan da Balkanlara uzanan yolculuklarında ilim öğretme, irşat yapma dini tebliğ etme gibi görevler üstlenmişlerdir. Eserin içeriğinden de anlaşılacağı üzere Tarikatlar, Öğretilerinin geçerliliğini ispatlayabilmek için rüyada Hz. Muhammedi görme ve onun tarafından bu görevin kendilerine tevdi edildiğini söyleme, soylarını sahabeye özellikle Hz. Ebubekir ve Hz. Aliye dayandırma gibi yolları seçmeleri öğretilerine meşruiyet kazandırma düşüncesinden kaynaklandığı şeklinde değerlendirilmektedir. Tarikatlar Anadolu'da ve Balkanlarda yazılı ve sözlü bir kültürün oluşmasında önemli rol oynadıkları görülmektedir. Tarikatlar, Bazen iktidarla aralarını iyi tutarak yönetimde ve sosyal hayatta etkili olmuşlar; bezende yönetici zümrelerle ters düşerek kendilerini gizlemek zorunda kalmışlardır.